

Учебно-изпитна програма за държавен зрелостен изпит по български език и литература

I. Вид на изпита

Изпитът е писмен и анонимен, с продължителност четири астрономически часа.

II. Учебно съдържание

1. Български език

- Текстът и социокултурният контекст
- Текстът в публичното общуване. Сфери на научната, медийната, гражданската, институционалната и художествената комуникация
 - Тематично и смислово членене на текста. Извличане на информация от текста
 - Функции на езиковите средства за изграждане на текста
 - Отношения между езиковите единици от различните езикови равнища
 - Задължителност и избор на структура и композиция на текста съобразно предмета на общуване и предназначението на текста
 - Задължителност и избор на езикови средства съобразно условията на общуване в различни комуникативни ситуации
 - Лексикална и граматична норма. Системни езикови правила
 - Правописна и пунктуационна норма. Конвенционални езикови правила
 - Създаване на аргументативен текст.

2. Литература

2.1. Автори и произведения:

- **Христо Ботев**

поезия: "Майце си", "Към брата си", "Елегия", "Борба", "До моето първо либе", "На прощаване", "Хаджи Димитър", "Моята молитва", "Обесването на Васил Левски"

- **Иван Вазов**

поезия: "Българският език", "Отечество любезно", "При Рилския манастир", "Елате ни вижте", "Линее нашто поколение", "Епопея на забравените"- "Левски", "Паисий", "Кочо", "Опълченците на Шипка"; разказът "Дядо Йоцо гледа"; повестта "Чичовци"; романът "Под игото"

- **Алеко Константинов**

фейлетонът "Разни хора, разни идеали"; книгата "Бай Ганьо"

- **Пенчо Славейков**

поезия: "Cis moll", "Ни лъх не дъхва над полени", "Спи езерото; белостволи буки", "Самотен гроб в самотен кът"; поемата "Ралица"

- **Пейо Яворов**

поезия: "Градушка", "Заточеници", "Ще бъдеш в бяло", "Две хубави очи", "Стон", "Две души", "Сенки", "Песента на човека", "Маска"

- **Елин Пелин**

разкази: "Ветрената мелница", "Косачи", "Задушница", "Мечтатели", "На оня свят", "Андрешко", "Чорба от греховете на отец Никодим", "Занемелите камбани" повестта "Гераците"

- **Димчо Дебелянов**

поезия: "Черна песен", "Пловдив", "Да се завърнеш...", "Помниш ли, помниш ли...", "Спи градът", "Миг", "Един убит", "Сиротна песен", "Тиха победа"

- **Христо Смирненски**

поезия: "Да бъде ден!", "Ний", "Йохан", "Юноша", "Стария музикант", "Цветарка", "Зимни вечери"

- **Гео Милев**

поемата "Септември"

- **Атанас Далчев**

поезия: "Прозорец", "Болница", "Стаята", "Къщата", "Повест", "Книгите", "Камък", "Дяволско"

- **Елисавета Багряна**

поезия: "Кукувица", "Стихии", "Потомка", "Вечната"

- **Йордан Йовков**

разкази: "Песента на колелетата", "Последна радост", "Шибил", "През чумавото", "Индже", "Албена", "Другоселец", "Серафим"

- **Никола Вапцаров**

поезия: "Вяра", "Писмо" ("Ти помниш ли..."), "Песен за човека", "Сън", "История", "Завод", "Кино", "Прощално", "Борбата е безмилостно жестока..."

- **Димитър**

Димов романът
"Тютюн"

- **Димитър Талев**

романът "Железният светилник".

Знания за строежа и функционирането на художествената творба

- Художествена условност (фолклор, литература)
- Особености на условния изобразен свят (време и пространство, литературен герой, видове литературни герои, конфликт)
- Строеж на художествената творба (заглавие, мото, сюжет, фабула, композиция, елементи на композицията, основна идея)
- Комуникативен строеж на художествената творба (автор, читател, повествовател, лирически герой)
- Въздействие на художествената творба (типове отношения автор-герой и читател)
- Жанрова система на литературата (художествен жанр, епос, лирика, драма, роман, повест, разказ, фейлетон, сатира, ода, елегия, балада, сонет, лирическа миниатюра, поема, драма)
- Организация на художествената реч (проза, стих, стихова организация; тропи-метафора, метонимия, символ, алегория; фигури-сравнение, епитет, хипербола, литота, антитеза, оксиморон, парадокс, гротеска).

III. Оценявани компетентности

1. Езикови компетентности:

- Умее да възприема смисли от текстове с различни съдържателни, функционални и езикови особености и да обработва получената информация в съответствие с поставената задача

- Умее да изгражда цялостен и завършен текст, който отговаря на изискванията за нормативна правилност и комуникативна целесъобразност

- Умее да подбира и да съчетава езикови средства, като се съобразява с предмета на общуване и с конкретната комуникативна задача

- Умее да подбира и да съчетава езикови средства със стилов белег, предпочитани при общуване в различни функционални сфери.

- Владее и умее да прилага лексикалната норма на съвременния български книжовен език

- Владее и умее да прилага граматичната норма на съвременния български книжовен език

- Владее и умее да прилага правописната норма на съвременния български книжовен език

- Владее и умее да прилага пунктуационната норма на съвременния български книжовен език.

2. Литературни компетентности:

- Разбира условния характер на художествената литература

- Познава посочените автори и творби и свързаните с тях процеси в българската литературна история

- Притежава знания за строежа и функционирането на художествената творба

- Интерпретира художествения смисъл от конкретен литературен текст.

IV. Формат на изпита

Държавният зрелостен изпит включва 41 задачи:

1. 40 тестови задачи с максимален брой точки 70.

- задачи от затворен тип с четири възможни отговора, от които само един е верен

- задачи със свободен отговор.

2. Задача за създаване на аргументативен текст, свързан с художествена творба или с откъс от нея, с максимален брой точки 30.

Общият максимален брой точки е 100.

